

عەلى مەحمود سەبارەت بە ناوەندى ھەلەبجە بۆرۆژنامە دەدوێت

توانیمان روژی ۱۶/۳ بکەینە تەوهرى گفتوێهگىهكى گەرم لە ناو نەتەوێهگرتووهکاندا

دیداری لەرێ دێدارى لەرێ

ناوەندی ھەلەبجە وەك رێكخراویكى ناھكۆرمى یەكەم ھەنگاوى گرنكى لەسەرئاستى جیھان و كوردستان دەنگى دا، یو، ئێمە رێكخراوە تۆانى جینۆسایدكردنى خەلكى كوردستانى بەرەسى لەدادگای لاھای ساغ بكاتو، بۆم ھەنگاوەش لەسەرئاستى نێو دەولەتى سلماندى كە كورد جینۆسایدكراوە، پێمان خۆش بوو بۆ زیاتر ناسینی (ناوەندی ھەلەبجە دژ بەئەنقەلكردن و جینۆساید كردنى گەلى كورد) لەنزىكۆھ عەلى مەجموھ نوسەرروناكیرو سەرپرەشتیاری ناوەندی ھەلەبجە بدوین.

پێمان خۆشە سەرەتا بزاین، ناوەندی ھەلەبجە كەوچۆن دامەزرز؟

زۆر سوپاستان دەكەم، رۆژی ۱/۲ ى سالى ۲۰۰۲ دامەزرا، پاش ئێمە بانگوازیكەمانكرد بۆ كۆبوونووه لەدورى كەمپىنى ھەلەبجەو ئەنقال، بۆئێمە پێتوانین لەوكەمپىنەدا خۆپێشاندانىكى ناوەندی گەورە لە ھەمووئەوروپا بۆ دادگایى كوردنى گەورە تاوانبارى ئەنقال جینۆساید (نزارخەزرجى) لەشارى كۆپنھاگن كۆپنھاگن بەرێخەین، خۆپێشاندانەكەمان لەروژی ۱۴ ى نازارى سالى ۲۰۰۲دا بەرێخست، كەتیایدا سەدان كەسى چەندین كەسایەتى ناسراوى كورد تیايدا بەشداربوون، ھەمان سال ئێمە كەمپىنە (ھەلەبجەو ئەنقال) لەزۆر وولانى تێدا چالاكیيان بۆ ئاواتمانجەكرد، پاش ئێمە ئەممانشامانكرد كارەخانە بەرێكەوێكى دەورن، ھەستمانكرد وەكو گروپىكى فشار بۆ دۆزى ھەلەبجەو ئەنقال دەتوانین بە رێكەوێكى كاربەكەین، ھەرلە ئوستالیاوھە تاكو كەندا، بۆیە بریارماندا نێتر ئێمە كەمپىنە ھەلەنەوێشێنوو، بەلكو ھەر ئێمە كەمپىنە بەرەو رێكخراویكى ناھكۆرمى (N G O) بەرین، ئێدی چەند كەسایەتییەكى رۆشنبیرو یاساناسانمان دیاری كرد، ئەوانیش بەرنامەبەركیان بۆ ناوەندی ھەلەبجە دانا، لەسەر ئێمە ناوێ ئێستای (ھەلەبجە دژ بەئەنقال و جینۆسایدكردنى كورد چاك) رێككۆتییەو لەو ساو بەنواوھە كاردەكەین.

بۆچی زیاتر گرنكیستان بە ھەلەبجەداوھ؟
ناوێ ھەلەبجەمان وەك ھێماىەك وەك سبۆلێك بۆ جینۆسایدی گەلى كورد ھەلێژاردوو، چونكە بووتە وێژدانى مرۆفایەتى بووتە رەمزێك بۆ پاكشارى رەگەزى و مالتۆزى كورد، بۆیە مەركەزەكە بەناوى ھەلەبجەو بە دنا مەرج نیە ئەنقا بۆھەلەبجە ئێش بكتان، بەج ھێزێك بوپەج نەفەسێك ئێش بۆ ھەلەبجەدەكەین. بەھەمان شێوھ ئێش بۆ عاموردا دەكەین،

ئەگرتبوو، دواچار بریارماندا رۆژی ۲۹/۴ بکەنە یادی قەدەغەكردنى چەكى كىمىيایى، ھەرچەندە ئێمە لەوھدا سەركۆتوونەبوین، بەلام خۆ توانیمان تەرحەكەمان بەرینە ئاستىكى نێو دەولەتى، ھەرھىچ ئەمىت توانیمان گەتوێهگىھەكى گەرم سەبارەت بە رۆژی ۳/۱۶ بەرینە ناو نەتەوێهگرتووهكان و مشتەوهرى ئێمە دروستبكتاب كە بىئێتە رۆژێكى جیھانى یان نا.

بەراشكاوى دەخەمەسەرپرەسارىك پىمخۆشە قۆش بەراشكاوى وەلام بەدەیتەو، ئێویش ئێو، كە ناوەندی ھەلەبجە یان ناوەندی چاك وەك رێكخراویكى ناھكۆرمى ئىستا سەروو سەمای زیاتر ديار، بەلام نارهزایەتى و كەمپىنەكان و بەیاننامەكانان زۆرتر لەكارى خەزى دەچن و سەروسمای خەزتان پێوھەديارە؟

نا ناوەندی ھەلەبجە حزب نیە، باشە ئەگەرلە مەھاد خەلكى كورد قەتلوعام بکرت، ئێمە لەسەرى بىئێتە جواب، بۆئێمە كارى خەزى، ئەگەر پێشخلى مافى مرۆڤ دەكرێت و كەرامەتى ئىنسانى كورد ناپارێزێت ئەمانە بەشێكن لە پێشخلكردنى مافى مرۆڤ، چاكە كەسایەتییەكى كورد لى دەقەومىت پىئوستى بە داكۆكى كردن ھەبەیداكۆكى لىكەین بۆئێمە كارى خەزى؟ بەلام ناوەندی ھەلەبجە حزب نەبوونابىتتە حزب، چونكە كەبوو حزب دەمرىت، ئىشەكانى ئەمۆ دەبىت، رۆلى نامىتى و دەبىتتە كارتۆنى راتوانى ھىچ شتىك بكت. بەلام لەھەمانكاتىشدا تۆ ھەندىك مەھامەت ھەبە جارى وایە ئێمە ھەمانە تىكەل بەمەھامى ساسى دەبىت، بەتایبەتى بۆ رێكخراویكى وەك ناوەندی ھەلەبجە كە پەرسى مافى مرۆڤو جینۆسایدی ھەلێژاردوو، ئێمە لەمەھەمامىكى ساسى دا برابوین، بەلام ئێمە نامانوی یان با بلین ناھتین ئێمە مەھامە ساسى بە ناقارى بەرۆژەندى خەزىكى ساسى دياربكر او یان نايدۆلۆژىيەتییكى دياربكر او دا برا، دەمانووتتە ئێمە پەرسانە بە

بازرگانى كوردنوو یارەمەتى رۆژى بەغداى داو، كاتێك كە فرانس فان ئانرات(كە لەھولندا بەعەلى كىمىيایى ناسراو) گەرايوو بۆ ھولندا ئێمە لەرێگەى دۆستەكانمانوھ لەوى، بەتایبەتى پارتنى سۆسالىست (cpa) ھوالمى ھاتنووێ ئێمەمان زانى نێتر كۆمىتەبەكەمان دروستكرد، لەو كۆمىتەبە كۆمىتەبە ئەنقەلت ھولندىيەكانىش بەشداریانكردین، دواتر كاك ئەمىر قادر لەوكۆمىتەكەدا بەسەرپرەشتیاری دۆزەكە بەشداربوو تۆانى تاسەرکۆتنى كارى بۆ بکات و دەلسۆزانە وەك نۆتەرى ناوەندی ھەلەبجە بەرپرەسارىتى كەبەسەكەى وەرگرت، ھەرۇھا چەند كەسایەتییەكى تری ھولندى وەك پەرلەمانتار(ھارى فان بۆمەل) كە ئەندامى پارتنى سۆسالىستى ھولنداىو چەند كەسایەتییەكى تری كوردستانى باكوو لەھولندا بەشداربوون لە سەرخستنى دادگایى كوردەكەى فرانس فان ئانرات، بەلام ئێمە وەك ناوەندی ھەلەبجە ئەمۆ ئىشە ئىدارىيەكانى ئێمە كۆمىتەبەكەمان گرتبوو ئەستۆ، توانیمان بەھەر دەردى سەرىيەك بىت ئىمكاناتى مافى بۆداین بکەین و ھەموو بانگوازو ئىشەكانى ئىدارەكردنى داين بکەین، شايت و بەلگەنامەكانان بۆ ئامادەداین كوردوو.

كۆمىتەگەتان كەى دروست كەرد؟
كۆمىتەگە پىش گرتنى فرانس فان ئانرات دروست ببوو، ئێمە لەرۆژى ۷/۱۲/۲۰۰۴ دا دەستكێزا، ئێمە كۆمىتەبە دۆربوو لە دەزگاكانى راگەياندن، بەلام لەمۆ وەزارەتى عەدى ھولندى شاروھ نەبوو بەلكو لەوێو شايتەكانان ئىكۆلۆمىيان لەگەل كراو، خۆشەختانە وەزارەتى عەدى ھولندىش وەلامى داخوازىكانى ئىمەى دا، تەلەفونى فرانس فان ئانراتیان خستبوو ۆر چارەبەريبوو، لە رۆژى دەستگىر كرنىبوو فرانس فان ئانرات چوارخول دادگایى كراو ۱۲جار دانىشتنى دادگایى كردنى بەرێو چو، تا لەرۆژى ۲۳/۱۲/۲۰۰۵دا دادگا دوابريارى خۆى داو ۱۵ سال سزای بەسەردا سەپاند.

من گرتنى ئێمە دەدەم ئەم دەستكۆتە ساسىيەى كەوا بەدەستھاتووھ ئێمە كارىگەرى ئىجابى دەبىت بۆ پارچەكانى تری كوردستانىش. ئێمە بەلام ئىمەو گرنك نیە ئەم حزب یان ئێمە تریارەمەتى ئەدوین، ھىوادارم بۆ ئەمەلوا ئێمە خەزانیەش یارەمەتیاين ئەدوین، لەھولنىكى تێدا یارەمەتى دەمان بن، چونكە ئێمە دەستكۆتە ئەدەبىتە گىرفانى ئىمەو ئەدەبىتە گىرفانى ھىچ خەزىكەو، ئێمە رێكخراویكى بچوین، ئەم دەستكۆتەمان نەھتیاوھ بۆ گىرفانى خۇمان، ئەمە بۆگەلى كورد، ھىوادارین ئەداھاتوورا دۆزێو بەمە بەدین، تاپتوین بۆ نايندە كارىكى وابكەین ئەمۆ داھاتوو كەلكى لێو بەرگرن.

دەكرێت بۆئاین پىش سەرقالیان بۆ تاوانباروھو گرنكترین چالاكیەكانى ئێو چى بوون؟

ئێمە چالاكیمان زۆربوو، سالانە ئێمە لە ئەوروپا یادی ھەلەبجەو ئەنقالمان، بەرز راگرێووھ خۆپێشانمان كوردوو، ھەرۇھا داوامان لە سەر نزارخەزرجى تۆماركرد لە وولاتى دانىمارك، ھولمانداوھ زۆر تاوانبارى تر بەدینە دادگا، ھەرۇھا لە پاش رووخانى بەغدا یەكەم خۆپێشانمان ناوەندی ھەلەبجە لە ناوشارى بەغدا رىكیخستوو، كە زۆرترین ژمارەى كەسوكارى قوربانیانى ئەنقالى لەخۆ گرتبوو. زۆرێم ئێمە خۆپێشانمانى بۆ پشێوانى لە كوردستانى خۆرھەلات كرا ئێمە ئەنقالمانداوھ لە ھەموو وولاتانى ئەوروپا و ئەمىركا ئوستراليا، بۆ پشتمگىش لە قامىشلى ھەرتێمە لە پىشى پشتموێ ئەنقەلت خەزى ساسىيەكانىش بوین، نازا ئێمە تۆ رۆژانە سەردانى مالىپرەكانى ئەنقەلت بکەیت، بەداخوھ رۆژنامە ناوخۆییەكان كەمتر گرنكبوون بەچالاكیەكانان، باوهرناكەم لەمىژووى كورددا بەتایبەتى لە كوردستانى رۆژھەلات و باشور و باشورى بچو كیش بەئەندازەى ناوەندی ھەلەبجە رێكخراویكى مەدەنى واى بەخۆیوھ دەبىت و بىمۆ ئەندازەى چالاك بویت و شوێن دەستى دياربویت. ديارە ئەمە ھەرقەسەى من نیە بەلكو دەتوانن بچن

رێكخراوى چاك رێكخراویكى مەتوازە، باوهرمان وانییە كە ئێمە قەلامان گرتین، ئێمە دەستكۆتە ھىچ كاتێك غورومان ناكات، چۆن ھەبەرەدەوام دەین، بەنیاىزین كاربەكەین، ئىستا مەلەفمان ئامادەكردووو پارێزەرىشان گرتووو بەنیاىزین پارێزەرى تریش بەگرن و ژمارەیان زیادیان بکەین. بۆئێمە پێتوانین ئەمۆ ئێمە كۆمىنیاپاى و لات و لاينانەى مەوادى كىمىيایان بەعێراق فرۆشتووھ رايانكیشینە بەرەمى دادگا، ئێمە ئىستا مەلەفكێكى ئامادەكراومان ھەبە لەدۆزێوى دادگاىەكەى فرانس فان ئانراتدا ئىشەكانان ئىستا شێوھەكى سىستماىكى بەخۆیوھ گرتوو، ھەر لێزێوھ داوا لەھەموو ئێمە حزب لاينە ساسىيەتە دەكەین كەدیانوتت ئێمە كۆمىنیاپاينە قەربوومان بکەنووھ بىن ھەموومان پشكەوھ ئێمە كارەبەكەین، ھەمانەنگ بىن باين لێزێوھ دامەزرتین بۆ ئەنقالمانى، چونكە ئێمە ئەنقا ئىشى ناوەندی ھەلەبجە نییە، بەلكو ئىشى كۆمەلێك رێكخراوى تریشە ئىشى خەزىكانى كوردستانىش، ئێمە بەئەنقا خاوەنى ئێمە ئەركە گەورەى نین، وەناشمانوتت بىن بەخاوەنى، بەلكو ئێمە كەبەسە ھەموو كورد بەخاوەنى دەزانین. لەرێگەى ئێمە رۆژنامەبىوھ داوا لەھەموو لاىك دەكەین بىن پشكەوھ بەھەمانەنگى ئەم ئەركەش بکەین بۆ ئەنقال.

پێتان واھە ئێمە كۆمىنیاپاينە تا چەند دێتە زۆر بارى ئێمەوھەكە قەرەبووى مافى بە زيانەكانى كىمىيایى و ئەنقالكروانى كورد بەنەوھ؟

پىش قەربووى مافى ئێمە دەستكۆتى ساسى لەو وولاتانە وەرەگرن. **بۆرە من مەبەستم كۆمىنیاكان بوو ئەك وولاتان.**
ھەتا ئەگەر كۆمىنیاكانىش، ئەم كەبەسى باسى لێوھ دەكەین كەبەسىكى ھەمىشە زیندوو بۆ كورد، لە كەبەسەكەى فرانس فان ئانراتدا ئێمە ھەرگىز چارەروانى ئێمە دەستكۆتە گەورەبەمان ئەدەكرد، پششىنى

تەماشای ھەرتشێكى ناوەندی ھەلەبجە بکەن لەمەلپەرى (چاك).

پێمواپى ھەرئێوھ بوون داواى تۆبلى ئاشتىتان بۆ لەبلا زانا كوردبوو؟
بەلێ، بەلێ سۆپاس كە ئەمەت بېرەتیمانووھ ئەمۆش یەكێكە لەچالاكیەكانى ناوەندی ھەلەبجە، سالى پار داواى تۆبلى ئاشتىتان بۆ لەبلا زانا كرد، خۆشەختانە داواكەمان قبۆل كرا.

كیشەى دكتۆر كەمالى سەید قادر ئەمۆ قەسەبوسى گەرمى ناوەندەكانى راگەياندن و رۆژنامەنوسانى ئازادە، ناوەندی ھەلەبجەش یەكێكە لەو رێكخراوانى دەستپشخەرى كوردوو، تۆ ئێو كیشەى چۆن دەبینى؟

من بۆخۆم لە گەل ئەسلىبى نوسینەكەى دكتۆر كەمالى سەید قادرارشتەكەى و ئێمە ختەبە ساسىيەى بەكارى ھەتیاوھ نىم، بەلام لەگەل ئەمۆشدا نىم كە ئىنسانىك برفێرتی و بەشدارتییووھ چارەنوسى ديارنەبىت و یان لەدادگاىەكى كارتۆنى چەند سەعاتیدا ۳۰ سال حوكم بەدیت، بۆیە ئىمە لە گەل دادگاىەكى عادلانەداین بۆ ئێو كیشەىو ئەنقەلت سىستى دادگاىەكى عادلانە بىت بۆ ئێمە، بەلێ ئىمە ئىشى عەمەلیمان بۆ نازاكردنى كوردوو، بەلام ئىمە ئە لەگەل ختەبەكەى دكتۆر كەمالداين، ئەلەگەل شكلى دادگاىى كوردەكەش.

پاش ئێمەى ناوەندی ھەلەبجە لە دادگاىى كوردنى فرانس فان ئانراتدا سەرگەوتنى بەدەست ھىتتا و بەھۆیوھ زیاتر سەروسمای بەدەركەوت و دادگاى ھۆلندا شاعى كوردوھ كە ئێمە پیاوھ تاوانبار، ئەى چارەنوسى ئێمە كۆمىنیاپاينە چى دەبىت كە چەكى كىمىيایان بە عێراق فرۆشتووھ، ئێمە ھولتان چى دەبىت و تا چەند لەخۆتان راھەبىن جارێكى تر سەرگەوتن بەدەستىن؟

بۆچی دانىشتنەكانى دادگا سبازە جار دۆزێوى كیشا؟ ئایا ماوھى دانىشتنەكان كورت خاين بوون، یان پارێزەرگان گرتیان دروست دەكرد؟

بەئێچوانووھ دانىشتنى و ھاھوو ۱۵ تا ۲۰ سەعات دۆزێوى دەكیشا. ئەمۆش ئێمە باپەتەنى پەيوەندیان بە جینۆسایدكردنى گەلى كوردوو ھەموو یان پەيوەندیان بە كۆمىنیاكان و چۆتییى فرۆشتنى مافى كىمىيایى و راپۆرتەكانى یونسكۆمەو ھەبوو، گەتەرگۆى چویرى لەسەركاروو خراوتەت بەر باسو ئىكۆلۆمىبوو، ئەنقەلت رۆژێكى دانىشتنەكە تاپەت بوو بپارێزەرەكەى ئىمە كە ھەرلەر دانىشتنەدایو پارێزەرەكەمان داواى ۱۵ سال زیندانى و بەرەسى ناسینی جینۆ سایدكردنى گەلى كوردى لە دادەركردو دادەرى گەتیشتى داواكەى پارێزەرەكەى ناوەندی ھەلەبجە قبۆلكرد.

ئێمە گەرەى ئێمە كوردان كارێكى كەچى خەزەكانى كوردستان گرنكیەكەى ئێمە تۆیان پشەدا، تۆ ھوكارى ئێمە خەمساردیە دەگرتیوھەو بۆچى؟

نا وانییە ھەندىكیان گرنكیان پشدا، بەلام ھەندىكیان گرنكیان بەرێكخراوھەكەى ئىمە ساسى و مەعەنى زۆرگەورە بۆ كورد مەزگەر بکەین، كەلە نايندەدا وەك پالشىتێك جارىكى دیکە بەرەو روى جینۆسایدو فرکردن نەبىتوو، ئەمەش لەمىژوویدا سەلینتاروھ ھەرگەلێك جارىك لەجاران جینۆ ساید كرايبت و فرقايبت و لەقاودرايى و جینۆسایدكردنەكەى بەفرەمى ناسرايبت، ئەمۆ دۆمەتەنى جارىكیتر ناتوانن بەرەو روى فرکردنى بکەنوو.

قازانجى ئەمۆ سەروڤى كوردیدا بشىكتووھ. كەواپە بازانین گرنكترین مەھامەكانى ناوەندی ھەلەبجە چىن؟

ئامانەكانى ناوەندی ھەلەبجە ئاشكارا روین، دژایەتى كردنى جینۆسایدكردنى كورد، بە دادگایى گەياندننى تاوانبارانى جینۆسایدكردن ئەنقالكرانى خەلكى كوردستان، پاراستنى ماھەكانى مرۆڤى كورد، ھولندا بۆ قەربووكردنەوى زيانكێكوتوانى ئەم كارەساتەنوو قەربووى ساسى بۆخەلكى كوردستان.

پێمواپى پەرسىيەكانى و اشتان ھەبە كە بەھىچ جۆرێك كۆنە بەعسىەكان وەك ئەندام قبۆل ناكەن، با بەجۆرێكى تر پېرس ناوەندی چاك ئامادەپە شەرەفى ئەندامىتى بەكۆنە بەعسىەك بەخستى؟

ئىمە تەرىقى ئێمەمان كرد رێكخراویكى تاپەت بەرێشەكیشكردنى بەعس لەكوردستان دا بەزرت، رېشەكیشكردنى بەعس چۆن لەعێراقدا ھەبە لەكوردستانىش ھەبىت، كۆنە بەعسىەك ئىشى بەلام ئىمە چىيە؟

جارىكیان كۆنە بەعسىەك باپەتییكى بۆمەلپەرەكەمان "مالپەرى ناوەندی ھەلەبجە" نارد بۆلارو بوو، ئىمە پێمانزانى، باپەتەكەمان لاوار پێمان وت كاكە جارىكى تر باپەت بۆئێمە مەزىوھ مەرجای ئىمە مەكە. مەبەستم لەمە ئێمە نىبە ژيان لەكۆنە بەعسىەك زەوت بکەیت، ئەگەر كەسێك دەستى سورنەبووتت بە خۆنى خەلك، بەھەرچال ئێمە كۆنەبەعسى بىت نامانوتت بىتە لا ئىمە نامانوتت بىناسین و مەرجایى و دەستایەتى بکەین.

رێكخراوھەكەى ئێمە تاوانبارىكى گەورە راكیشایە بەرەمى دادگاى ھولندا و سزای قورسى بەسەردا سەپنرا، دەكرێت كورتەپەكەى خىكایەتى دادگاىى كوردەكەمان بۆ بگرتیوھەو؟
ئىمە دەمىت پور زانبارمان لەسەر ئەو ھەبوو كە پيارىكى ھولندى لەرێگەى